

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
доктору філософських наук, професору,
професору кафедри теоретичної і практичної філософії
імені професора Й. Б. Шада
Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук, професора кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Перепелиці Олега Миколайовича на дисертаційну роботу Галстяна Ярослава Сергійовича «ЦИФРОВА РИТОРИКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА» подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 Філософія (галузь знань 03 Гуманітарні науки)

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дисертаційна робота Галстяна Я. С. присвячена актуальній і перспективній проблематиці – соціально-філософському осмисленню цифрової риторики в умовах інформаційного суспільства й цифрової культури, зокрема – дослідженню цифрової риторики як системи соціотехнічного конструювання світоглядів, повсякденних комунікативних і соціальних практик в умовах інформаційного суспільства й цифрової культури. Тема дослідження повністю відповідає спеціальності 033 Філософія, розкриваючи низку складних філософських проблем, зокрема зі сфер соціальної філософії, філософії культури цифрової епохи, проблем комунікації, мови, риторики.

Актуальність теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження Галстяна Я. С. «Цифрова риторика як соціально-філософська проблема» не викликає сумнівів. Сучасна цифрова культура дедалі більше визначає структуру соціальної взаємодії, режими видимості, механізми легітимації знання й формування суб'єктності. У цьому контексті звернення до цифрової риторики як до специфічного соціотехнічного феномену є своєчасним і методологічно виправданим. Автор переконливо демонструє, що цифрові платформи, алгоритми, інтерфейси й системи машинного навчання не лише опосередковують комунікацію, а й активно формують способи сприйняття, аргументації, соціальної дії та колективної уяви.

Можна погодитися з автором, що в сучасному інформаційному суспільстві цифрова культура визначає не лише способи комунікації, а й механізми соціального впливу. Відтак дослідження цифрової риторики як інструменту формування, трансляції і нормалізації смислів має висвітлити ці способи й механізми, що має велике теоретичне й прагматичне значення. Цілком слушним є в такому контексті розгляд цифрової риторики як інфраструктурної форми влади, дія і впливи якої реалізується за допомогою алгоритмів, інтерфейсів, цифрових платформ, які програмують і структурують певні соціальні сценарії, впливають на афективну взаємодію і зрештою визначають ідентичність цифрового / дискретного суб'єкта. Отже, дослідження цифрової риторики має включатися в широкий соціально-філософський контекст, аби визначити її роль і характер у виробництві соціальної реальності, показати взаємодію владних дискурсів і епістем, висвітлити як відбувається легітимація знання, формування культурних стандартів, зокрема й у мережевих середовищах, що концептуалізується й актуалізується дослідженням Галстяна Я. С.

Водночас слід звернути увагу, що все більш відчутний вплив алгоритмічних агентів, перехід до платформеного управління комунікацією, зміни в характері публічних стосунків між людьми (і машинами), маніпуляції афектами вимагають переосмислення риторики та її інструментів не лише як певної мовної практики чи техніки, а як, на чому наголошує автор, певного «онтологічного механізму» соціального буття, що зрештою визначає напрямки розвитку й характер комунікації цифрової епохи. Відтак міждисциплінарний аналіз цифрової риторики набуває онтологічної, антропологічної, соціокультурної значущості, що вимагає поєднання різних теоретичних підходів, зокрема риторики, філософії культури, медіа-студій, теорії цифрових комунікацій, які вдало поєднуються в дослідженні Галстяна Я. С.

Отже, теоретичне осмислення нових форм соціальної взаємодії, на формування яких впливає риторизація цифрових середовищ, визначення й аналіз культурної логіки цифрового впливу, виявлення подекуди прихованих механізмів алгоритмічного управління безумовно є актуальним і вписує дослідження Галстяна Я. С. в актуальний дискусійний контекст сучасної гуманітаристики, додаючи до нього низку слушних і влучних концептуалізацій. Зрештою питання і перспективи їх вирішення, що запропоновані в дисертації, мають не лише значний теоретичний потенціал щодо осмислення актуальних процесів, але й можуть визначати певні практичні застосування в соціумі, розвиток якого визначає цифрове середовище.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Дисертаційна робота відповідає темі науково-дослідної роботи кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна «Філософські інтерпретації світу: від класики до постсучасності». (№ д/р 0125U003337).

Наукова новизна. Дисертаційне дослідження Галстяна Я. С. містить вагому наукову новизну, яка полягає в оригінальних теоретичних і методологічних розробках, що відповідають характеру цифрової трансформації суспільства і культури. Зокрема, наукова новизна результатів дослідження, отриманих особисто здобувачем, полягає в наступному:

Наукова новизна отриманих результатів відображена у таких положеннях:

1. Уперше запропоновано системний аналіз взаємозв'язку концептів інформаційне суспільство, цифрова культура та цифрова риторика, що дозволило обґрунтувати виникнення цифрової риторики як феномену, зумовленого становленням цифрової культури в межах інформаційного суспільства. Доведено, що стратегічні особливості цифрової риторики визначаються логікою цифрової культури.

2. З'ясовано, що ключовими умовами формування цифрової риторики є мережева структура соціуму, швидкоплинність комунікацій та мультимодальність цифрових текстів. На цій основі обґрунтовано появу нових риторичних прийомів – інтерактивності, алгоритмічного моделювання аудиторій і гібридних форм комунікації. Уточнено статус цифрової риторики як одночасно теоретичної конструкції та аналітичної методології з власним категоріальним апаратом (зокрема, інтерфейсна аргументація, алгоритмічна стилістика).

3. Запропоновано концептуальну інтерпретацію цифрової риторики як культурно зумовленого комплексу стратегій і моделей, що відображає мережеву, динамічну та мультимодальну логіку цифрової доби, перебуваючи на перетині культурології, комунікаційних студій і класичної риторики.

4. Уточнено дефініцію цифрової риторики як культурно обумовленого комплексу риторичних і комунікативних стратегій, що інтегрує теоретико-методологічні підходи риторики, культурології та цифрових комунікацій у межах сучасної гуманітаристики.

5. Введено інтегративне бачення цифрової риторики як феномену, що не зводиться до мовних практик, а постає продуктом взаємодії з інтерфейсами, алгоритмами та платформами.

6. Розкрито концепт інтерфейсної аргументації як чинника, що не лише підтримує комунікацію, а й моделює соціальні сценарії, виступаючи механізмом інституалізації нових форм соціальності.

7. Обґрунтовано алгоритмічну стилістику як автономну й міждисциплінарну галузь дослідження цифрової культури, яка поєднує теорію стилю та обчислювальні методи.

8. Виявлено роль алгоритмічних агентів у формуванні культурних норм і естетичних стандартів, що визначає нову риторичну норму цифрового середовища.

9. Вперше запропоновано розглядати цифрову риторику не лише як комунікативну практику, а як онтологічний формат соціального буття, що забезпечує репрезентацію, структурування і легітимацію соціальних реальностей у цифровому середовищі. Уточнено концепт цифрової риторики як ключового механізму соціального конструювання в цифровому суспільстві, що діє через візуальні, наративні, меметичні та алгоритмічні формати комунікації.

10. Вперше обґрунтовано положення цифрову платформу як цифрову риторичну інституцію, яка виконує не лише функції комунікації, а й регуляції соціальних значень через алгоритмічний відбір, нормалізацію дискурсів і моделювання афективної взаємодії.

11. Сформульовано нову концепцію «платформеної ідентичності як асамбляжу», у якій суб'єкт визначається не єдиним внутрішнім «Я», а набором взаємодіючих цифрових практик (візуальних, афективних, алгоритмічних), що піддаються рекомбінації в залежності від контексту.

12. Вперше дано визначення цифрової риторики як інфраструктурної форми соціальної влади, що діє через організацію соціальної уяви, селекцію видимих смислів та риторичну участь користувачів у створенні «правдоподібного світу». Цифрова риторика – інфраструктурним режимом влади, в межах якого відбувається Perezbirannya realnosti cherez algoritmicnu selekciu smisliv, performativni formati dii, afektivnu mobilizaciju ta ritoriku popularnosti.

Представлені положення є оригінальним внеском автора, вони розширюють теоретичний дискурс філософії щодо тенденцій, які викликані цифровою епохою. Вони базуються на поглибленні актуальних філософських концепцій, ґрунтуються на емпіричному аналізі сучасних феноменів, що надає їм наукової значущості. Варто зазначити, що наукова новизна дослідження сформульована масштабно і загалом виглядає переконливою. Найбільш значущими результатами слід вважати: концептуалізацію цифрової риторики як онтологічного формату соціального буття, розгляд цифрових платформ як риторичних інституцій, введення і розробку концептів «інтерфейсна аргументація» і «алгоритмічна стилістика», аналіз цифрової ідентичності як асамбляжної структури, трактування цифрової риторики як інфраструктурної форми влади. Особливої уваги заслуговує прагнення автора вийти за межі класичного розуміння риторики як мовного мистецтва й осмислити її в контексті алгоритмічних, інтерфейсних і платформених механізмів. Саме це дає змогу розглядати цифрову риторику не лише як сферу комунікації, а як складну систему виробництва соціальної реальності, що вирізняє дослідження Галстяна Я. С. в контексті інших філософських досліджень.

Теоретичне й методологічне значення. Робота демонструє високий рівень теоретичної амбіції й прагнення автора до формування цілісної міждисциплінарної моделі аналізу цифрових комунікативних процесів, у яких риторика постає не лише інструментом мовного впливу, але й онтологічним механізмом конструювання соціальної реальності. Особливо варто відзначити спробу автора поєднати класичну риторичну традицію з сучасними підходами цифрової гуманітаристики, медіатеорії, акторно-мережевої теорії, теорії асамбляжів і критики платформеного капіталізму. Теоретико-методологічне підґрунтя роботи є широким і репрезентативним. Автор залучає концепції Дж. Остіна, Дж. Серля, М. Фуко, Ж. Дельоза,

Ш. Зубофф, Б. Латура, М. Кастельса, Н. Постмена, М. Маклюєна, Б. Латура, М. Деланда й інших дослідників, інтегруючи їх у послідовну аналітичну модель. Важливо також, що запозичені концепти розгортаються в нові авторські концептуалізації цифрової культури й цифрової риторики.

Отже, методологія є комплексною, що цілком відповідає складності теми. Саме це і дає змогу осмислити цифрову риторику як культурно зумовлений, гібридний феномен, інтегруючи риторичні, культурологічні й комунікаційні підходи, сформувавши автономне теоретико-методологічне поле, в якому специфічні умови цифрового середовища (мережева структура, алгоритмічність, інтерфейсна модальність, мультимодальність текстів) зумовлюють нові риторичні стратегії як-от: алгоритмічна стилістика, інтерфейсна аргументація, техносоціальне моделювання.

Практичне значення. Результати дослідження справді можуть розширити емпіричний матеріал у процесі розробки й викладання курсів риторики, дисциплін цифрової гуманітаристики, медіа-аналізу, філософії (цифрової) культури, культурології, естетики, теорії медіа тощо; їх варто враховувати в процесі розробки освітніх і наукових програм у галузі гуманітарних наук; також вони можуть посприяти формуванню засад цифрової етики, цифрової культури, етики штучного інтелекту, розробці стратегій інформаційної безпеки; вони успішно можуть застосовуватися у міждисциплінарних дослідженнях цифрової комунікації в її сучасних формах, можуть знайти розвиток в дослідженнях цифрових дискурсів, виявлення механізмів риторичного впливу в цифровому середовищі тощо.

Повнота наукових положень дослідження у дисертації та публікаціях. У дисертації Галстяна Я. С. чітко сформульовані мета, завдання, вона містить необхідні положення, повністю розкрито їх зміст відповідно до тематики дослідження. Вони відображені у 7 наукових працях, серед яких: 5 статей (з них 4 у співавторстві) у фахових виданнях України з присвоєнням категорії «Б», а також 2 матеріалів тез доповідей (у співавторстві) на науково-практичних конференціях.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення.

Дисертація представляє собою самостійне, завершене, цілісне наукове дослідження. Текст роботи добре структурований, викладений академічною філософською мовою, відрізняється високим рівнем методологічної культури. Робота складається з 3 розділів, кожен з яких має підрозділи, містить загальні висновки. Висновки дисертаційної роботи підкреслюють наукову новизну проведених досліджень, логічно виходять із викладеного матеріалу, достатньо повно його відображають, дають відповідь на поставлені в роботі мету та завдання дослідження. Перелік використаної літератури включає 172 джерел, додатки містять список публікацій здобувача за темою дисертації.

Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

Відомості про дотримання академічної доброчесності. Ознайомившись із науковими публікаціями й дисертацією Галстяна Я. С., відзначу відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційна робота Галстяна Я. С. є самостійно виконаним кваліфікаційним науковим дослідженням. У тексті дисертації наведено належні посилання на використані джерела. Оформлення посилань здійснено з дотриманням вимог чинного законодавства у сфері авторського права. Результати перевірки дисертації на наявність ознак академічного плагіату засвідчили коректність використання текстових запозичень, що дає підстави стверджувати про дотримання принципів академічної доброчесності й відсутність відповідних порушень.

Дискусійні положення і зауваження

Разом із тим вважаю за доцільне звернути увагу на декілька положень, які мають дискусійний характер і можуть бути предметом обговорення під час захисту.

1. Заслуговує на увагу широта теоретико-методологічної бази дослідження, яка охоплює класичну риторику, теорію мовленнєвих актів, дискурс-аналіз, концепції влади М. Фуко й Ш. Зубофф, теорію платформеної соціальності, мережеву теорію М. Кастельса, медіаекологію, а також теорію асамбляжів Б. Латура й М. Деланда. Така міждисциплінарна відкритість, безсумнівно, відповідає складності самого предмета дослідження. Водночас видається доречним більш докладно розкрити принцип узгодження цих підходів між собою – зокрема, яким чином автор вирішує можливі методологічні розбіжності між, наприклад, генеалогічним підходом Фуко й плоскою онтологією акторно-мережевої теорії, і яка з концепцій виконує роль базової пояснювальної рамки, а які є допоміжними.

2. Теза про онтологічний статус цифрової риторики (як «формату буття у світі», а не лише інструменту переконання) є одним із найцікавіших і оригінальних положень роботи. Вона відкриває плідну філософську перспективу, однак потребувала б, на мій погляд, дещо ширшої експлікації. Ідеться про те, які саме критерії дають змогу говорити про перехід риторики з епістемологічного й комунікативного рівня на рівень онтологічний, і чим це твердження принципово відрізняється від традиційного розуміння риторики як механізму конструювання уявлень про реальність?

3. Ілюстративний матеріал дослідження (приклади з платформ Instagram, TikTok, GitHub, аналіз мемів тощо) переконливо демонструє дію механізмів, які представлені в дослідженні. Разом з тим, здається, робота виграла б від більш чіткого викладу принципів і критеріїв добору цих прикладів, адже саме це дозволило б читачеві краще оцінити межі загальності отриманих висновків.

4. Автору вдалося запропонувати кілька взаємодоповнюваних характеристик цифрової риторики (як культурно зумовленого комплексу стратегій, як інфраструктурної форми влади, як онтологічного формату соціального буття), проте було б корисно дізнатися, як саме, на думку автора, ці формулювання співвідносяться одне з одним і чи не варто розглядати одне з них як робоче загальне визначення, а інші – як його змістові експлікації.

5. Особливої уваги заслуговує слушне намагання автора вийти за межі класичного розуміння риторики як мовного мистецтва й осмислити її в контексті алгоритмічних, інтерфейсних і платформених механізмів. Це виправдовує предикат «цифрова», що конкретизує специфіку риторики і топос її дії – цифрове середовище, яке розрослося до чи не усього життєвого світу сучасної людини. Тож цифрова риторика – це не лише про сферу комунікації, а про систему виробництва соціальної реальності. Однак виникає питання, чи можна щось подібне сказати про, наприклад, еллінську риторику? Чи була вона системою виробництва соціальної реальності? Або можна закинути автору щось з боку марксистського бачення: чи не виходить, що саме цифрова риторика визначає економічний базис? Чи вона належить до надбудови?

Загалом, попри висловлені зауваження і питання, дисертаційна робота справляє цілісне й концептуально зріле враження. Вона характеризується високим рівнем теоретичної рефлексії, оригінальністю постановки проблеми, широкою міждисциплінарною обізнаністю автора й здатністю до самостійного філософського мислення. Робота відкриває перспективний напрям досліджень у сфері філософії цифрової культури, цифрової риторики й може стати вагомим внеском у розвиток сучасної української гуманітаристики. Дисертаційна робота Галстяна Я. С. є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить сукупність нових науково обґрунтованих результатів, має теоретичне й практичне значення, відповідає критеріям, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії (Постанова КМУ № 44 від 12.01.2022 зі змінами).

Висновок На підставі ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, анотації й наукових публікацій дисертанта можна зробити висновок, що дисертація Галстяна Ярослава Сергійовича на тему: «ЦИФРОВА РИТОРИКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА» за своїм змістом і структурою є завершеною, логічно побудованою, самостійною науковою працею. Зміст дисертаційної роботи відповідає визначеній меті, поставлені завдання вирішені повною мірою, що дало змогу досягнути мети наукового дослідження. Наукові результати, висновки і рекомендації мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення для розвитку теорії і практики в галузі гуманітарних наук. Вивчення змісту дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень і результатів дає змогу зробити висновок про відповідність теми й змісту дисертації спеціальності 033 «Філософія», вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. №40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44), а її автор, Галстян Ярослав Сергійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 «Філософія» в галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

Офіційний рецензент – доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри теоретичної і практичної філософії
імені професора Й. Б. Шада
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

ПЕРЕПЕЛИЦЯ ОЛЕГ МИКОЛАЙОВИЧ

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	ПЕРЕПЕЛИЦЯ ОЛЕГ МИКОЛАЙОВИЧ
РНОКПП	2811013873
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	15:42:33 08.07.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F0400000077DD2D02FC33BB07
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.04 – Філософська антропологія, філософія культури), доцента, професора кафедри теорії культури і філософії науки навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Титар Олени Володимирівни на дисертаційну роботу **Галстяна Ярослава Сергійовича «Цифрова риторика як соціально-філософська проблема»** подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Дисертація присвячена актуальній темі, а саме філософському розгляду цифрової риторики, її формуванню та специфіки сучасного розвитку. Підвищена актуальність теми зумовлена зростанням впливу управлінських алгоритмів та алгоритмічних агентів, самою динамікою платформного управління комунікацією, а також появою гібридних форм публічної взаємодії, що потребує переосмислення цифрової риторики як нового онтологічного механізму соціального буття в цифрову добу. Це потребує міждисциплінарного аналізу цифрової риторики, який інтегрує підходи риторики, філософії культури, філософської антропології, медіастудій та теорії цифрових комунікацій.

Існуючі теоретичні роботи з філософії не достатньо глибоко розглядають питання цифровізації саме в такому контексті, а також не враховують низку факторів нової динаміки гуманітарного знання, що осмислюють філософію суспільства у зв'язку з новітніми технологіями, тому постає необхідність такого дослідження.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення.

Дисертація представляє собою самостійне, завершене та цілісне наукове дослідження. Текст роботи добре структурований, викладений професійною філософською мовою, відрізняється високим рівнем методологічної культури та науковим стилем мовлення. Дисертація складається з анотацій двома мовами, вступу, трьох розділів, кожен з яких має підрозділи, містить загальні висновки та висновки до кожного підрозділу, списку використаних джерел, додатку. Висновки дисертаційної роботи підкреслюють наукову новизну проведених досліджень та логічно виходять із викладеного матеріалу, достатньо повно його відображають, дають відповідь на поставлені в роботі мету та завдання дослідження.

Перелік використаної літератури включає 172 джерела, додатки містять список публікацій здобувача за темою дисертації. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму, здійсненого автором дослідження.

Перший розділ «Цифрова риторика: проблема теоретичного узгодження у просторі мережевого суспільства та цифрової культури» присвячений новітньому тлумаченню риторики в контексті цифрової культури. Зокрема дисертантом виділені як фактори розвитку цифрової риторики медіалізація повсякденності, алгоритмізація соціального досвіду, підвищена участь суб'єкта у створенні символічного середовища в умовах цифрової культури. Також розкриваються передумови та причини появи терміну «цифрова риторика», подальший розвиток цього терміну в Україні та за кордоном, компоненти, які входять до складу цього

терміну. Розглянута риторика мемів у межах алгоритмічної нормалізація, а також риторика компетентності та етичного капіталу. Однією з гіпотез дослідження зокрема пропонується гіпотеза спільнотної ідентичності, що створюється через системну рамку цифрової риторики.

У другому розділі «Медіатехнічні модуси цифрової риторики» розкривається авторська теоретико-методологічна позиція Ярослава Галстяна, яка побудовано на переконанні, що цифрова риторика не є оновлена форма класичної риторики, а є складна сфера діяльності у просторі інформаційного суспільства, де поєднуються дискурсивні практики, алгоритми, інтерфейси, ідентичності та соціальні структури, аналіз якої потребує методологічної відкритості до гібридних теорій і міждисциплінарного підходу.

Згідно з цим проаналізовані інтерфейсна аргументація як ключовий аналітичний інструмент, що описує взаємодію технічних та риторичних вимірів цифрового середовища, та алгоритмічна стилістика як новий міждисциплінарний напрям аналізу й моделювання культурних смислів у цифрових медіа, а також роль технологічних агентів (платформ, алгоритмів, машинне навчання) у формуванні нових риторичних норм.

Третій розділ «Цифрова риторика і комунікативне перепрограмування реальності» говорить про трансформації суб'єктивності та реальності засобами цифрової риторики.

Дисертант звертає увагу на особливості формування цифрової ідентичності як гібридної, асамбляжної структури в умовах платформеної комунікації, теоретичне осмислення цього включає філософське переозначення поняття суб'єкта в цифрову добу не як сталої сутності, а як процесуальної, розподіленої, техносоціальної конфігурації. Описані механізми впливу цифрової риторики як нової форми влади, що реалізується через алгоритмічний контроль, афективну мобілізацію та риторичну участь. Цифрова риторика проявляється через інтерфейсні метафори («друзі», «підписники», «спільноти»), через гейміфіковані елементи (лайки, бейджі, лічильники коментарів), через алгоритмічні рекомендації та інструктивні підказки, які ненав'язливо вказують,

як треба діяти, щоб бути видимим. Такі елементи не є нейтральними: вони формують ієрархію взаємодій, стимулюють певні теми й способи самопрезентації, тобто, інтерфейсні й алгоритмічні механізми стають «підказками» для користувача, як творити себе у публічному просторі, і водночас забезпечують платформі контроль над динамікою спільнот (с.162 дисертаційної роботи), цифрова риторика стає механізмом перетворення соціальності. Зокрема створюється «розумний натовп» як новий спосіб буття в цифровому середовищі, де риторичні інструменти платформ формують не лише потоки інформації, а й вектори емоцій та дій (с.170 дисертації). Показані філософські наслідки цифрових двійників – комплексних інформаційних профілів, які акумулюють дані про людину з різноманітних джерел.

Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційна робота відповідає темі науково-дослідної роботи кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософські інтерпретації світу: від класики до постсучасності». (№ д/р 0125U003337), керівник – доцент кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада, к. філос. наук, доцент Попова Н.В.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Висловлені положення та рекомендації відзначаються достовірністю.

Детальне ознайомлення з текстом наукового дослідження і публікаціями Я.С.Галстяна дозволяє стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження є фундаментальним й ґрунтовним. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені дослідницькі завдання та досягти поставленої мети. Робота Я. С. Галстяна має чітку структуру дослідження, послідовність та аргументованість усіх положень дисертації.

Методологічною основою дослідження є широкий спектр загальнонаукових та спеціальних підходів й методів наукового осмислення соціально-культурних та антропологічних явищ. При написанні дисертації Ярослав Сергійович Галстян застосував сучасні методи дослідження, ним розроблена складна система методів та методичних прийомів дослідження.

При цьому класична риторика та функціональна лінгвістика є методологічною основою для концептуалізації цифрової риторики як теоретичного утворення та аналізу її категоріального апарату. Дискурсивний аналіз у поєднанні з теорією влади та нагляду застосовується для дослідження цифрових платформ як риторичних інституцій та виявлення механізмів алгоритмічного контролю. Теорія платформної соціальності та теорія мережевого суспільства забезпечують аналіз інтерфейсної аргументації й алгоритмічної стилістики, теорія медіаекології та акторно-мережева теорія використовуються для дослідження ролі технологічних агентів і цифрової риторики як онтологічного чинника конструювання соціального. Теорія асамбляжів та соціального конструкціонізму є підґрунтям для концептуалізації платформної ідентичності.

Викладення матеріалу, майстерно проведене обґрунтування висновків свідчить про глибокі фахові знання Я.С. Галстяна. стосовно питань, що вивчалися в дисертаційному дослідженні. Загалом аргументація та обґрунтування висновків

подані чітко, фахово та послідовно. Висновки дисертаційної роботи відповідають завданням, є цікаві, обґрунтовані і вагомі у змісті поставлених завдань.

5. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

Методологічною основою дослідження є широкий спектр загальнонаукових та спеціальних підходів й методів наукового осмислення цифрової гуманітаристики.

За змістом дисертація розкриває обрану тему, в цілому вирішує поставлену мету та завдання дослідження. Дисертація структурована відповідно плану. Стиль викладення матеріалу відрізняється науковістю, логічністю, послідовністю. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Наукова новизна полягає в тому, що дана дисертація є комплексним дослідженням з філософської концептуалізації цифрової риторики.

Концептуально важливе узагальнення зроблено у Висновках до другого розділу на прикладі визначення алгоритмічної стилістики: «це окремий напрям дослідження цифрової культури, який поєднує аналіз мовних, художніх та візуальних структур із застосуванням обчислювальних методів, формалізує стилістичні патерни й забезпечує їх алгоритмічне відтворення, моделювання та трансформацію у динаміці сучасних медіа» (с.125), а також пророблена робота щодо експлікації цього поняття.

Основні пункти новизни полягають у тому, що уперше запропоновано системний аналіз взаємозв'язку концептів інформаційне суспільство, цифрова культура та цифрова риторика, що дозволило обґрунтувати виникнення цифрової риторики як феномену, зумовленого становленням цифрової культури в межах інформаційного суспільства. При цьому стратегічні особливості цифрової риторики визначаються логікою цифрової культури.

Оскільки ключовими умовами формування цифрової риторики є мережева структура соціуму, швидкоплинність комунікацій та мультимодальність цифрових текстів, то дисертант цілком слушно на цій основі обґрунтував появу

нових риторичних прийомів (інтерактивності, алгоритмічного моделювання аудиторій, гібридних форм комунікації) та уточнив статус цифрової риторики як одночасно теоретичної конструкції та аналітичної методології з власним категоріальним апаратом.

До значних наукових результатів дисертаційної роботи Ярослава Сергійовича належать наступні

- Вперше запропонований розгляд цифрової риторики не лише як комунікативної практики, а як онтологічного формату соціального буття, що забезпечує репрезентацію, структурування і легітимацію соціальних реальностей у цифровому середовищі. Цифрова риторика є ключовий механізм соціального конструювання в цифровому суспільстві, що діє через візуальні, наративні, меметичні та алгоритмічні формати комунікації.

- Вперше обґрунтовано положення про цифрову платформу як цифрову риторичну інституцію, яка виконує не лише функції комунікації, а й регуляції соціальних значень через алгоритмічний відбір, нормалізацію дискурсів і моделювання афективної взаємодії, в авторській концепції «платформеної ідентичності як асамбляжу» суб'єкт визначається не єдиним внутрішнім «Я», а набором взаємодіючих цифрових практик (візуальних, афективних, алгоритмічних).

- Вперше дано визначення цифрової риторики як інфраструктурної форми соціальної влади, що діє через організацію соціальної уяви, селекцію видимих смислів та риторичну участь користувачів у створенні «правдоподібного світу». Цифрова риторика постає інфраструктурним режимом влади, в межах якого відбувається Perezbirannya realnosti cherez algoritmicnu selekciu smisliv, performativni formati dii, afektivnu mobilizaciju ta ritoriku popularnosti.

Цим самим дисертація Я.С. Галстяна вписується як нове значне досягнення у філософські теорії влади та впливу.

6. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

7. Практичне значення отриманих результатів.

Практичне значення отриманих автором результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційному дослідженні положення, мають теоретико-прикладну спрямованість і можуть бути використані у освітньому процесі – як основа для подальших філософських дослідженнях цифрової культури, а також у міждисциплінарних студіях, присвячених проблемам цифрової трансформації комунікації в освіті, політиці, культурі й управлінні, розроблений теоретичний апарат може бути використаний у практиці цифрової гуманітаристики, медіааналізу, критики цифрової культури, розробки стратегій інформаційної безпеки та цифрової етики.

Практичне значення дослідження полягає у створенні аналітичної рамки для дослідження цифрової комунікації в її сучасних формах – інтерактивних, алгоритмічних, мультимодальних. Запропоновані в роботі концепти (зокрема інтерфейсної аргументації, алгоритмічної стилістики, риторики платформеного управління) можуть бути застосовані для аналізу цифрових дискурсів, стратегій інституційної комунікації, формування ідентичності користувача.

Практичне значення роботи також полягає у можливості застосування її висновків у розробці й критичній оцінці цифрових гуманітарних проєктів, цифрових архівів і освітніх платформ. Матеріали дослідження можуть бути використані у викладанні курсів з філософії культури, філософії науки, цифрової гуманітаристики.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом дисертація оформлена відповідно наказу №40 МОН України від 12.01.2017 року. Мета наукової роботи досягнута. Завдання виконані у повному обсязі. Принципових і суттєвих зауважень до роботи не виникло, всі розділи були оцінені позитивно.

При рецензуванні роботи виникли деякі запитання, які пропонується обговорити в рамках наукової дискусії:

- 1) В дисертаційній роботі Ярослава Сергійовича використана дослідницька позиція М.де Серто, в своїх антропологічних спостереженнях М. де Серто («The Practice of Everyday Life») підкреслює, що користувачі цифрових мереж постають не просто споживачами культурних продуктів, а «тактиками повсякденності», які переосмислюють і переналаштовують простір повсякденності відповідно до власних потреб (с.52, пункт 1.1.3. «Мережева структура цифрової культури»). Чи можна стверджувати про посилення самостійності цифрової риторики, чи більшому числу голосів вона надає право цифрового висловлювання, і чи можливо вихід такого значущого висловлювання не тільки на рівні тактики, але й на рівні стратегії повсякденного життя громадян?
- 2) Як можна співвіднести поняття «цифрова риторика» та «electronic literacy» («електронна грамотність») (с.63), чи «цифрова риторика» може повністю замінити поняття «електронної грамотності».
- 3) Які небезпеки колоніалізму як «колоніалізму даних», «data colonialism» (с.86) постають у режимах видимості цифрової риторики. Цифрова риторика створює нові режими видимості, де головна стратегія будується на захопленні уваги користувача, водночас такі режими видимості часто закладаються старими колоніальними стереотипами (англійська мова, англійський колоніальний досвід, заборона зображень та пом'якшення висловлювань про російсько-українську війну на соціальних платформах тощо).
- 4) Чи можна розглядати захист дисертації доктора філософії з цифрової риторики як досвід цифрового риторичного «селф-брендингу» (с.129),

оскільки результати дослідження розміщуються на університетській та інших наукових платформах в інтернет мережі, чи це стосується лише соціальних медіа (Facebook, Instagram, X/Twitter)?

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи.

Зміст дисертації засвідчує, що дисертація Галстяна Ярослава Сергійовича являє самостійну завершену наукову працю, в якій представлено авторське розв'язання окреслених завдань. Висловлені автором гіпотези, висновки, узагальнення підтверджуються отриманими результатами дослідження.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Галстяна Ярослава Сергійовича «Цифрова риторика як соціально-філософська проблема» є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 - Гуманітарні науки за спеціальністю 033-Філософія. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.). Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.).

Офіційний рецензент:

Професор кафедри теорії культури і філософії
науки ННІ філософії, культурології, політології

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

доктор філософських наук, доцент

Олена ТИТАР

ТИТАР ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	ТИТАР ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА
РНОКПП	2817217367
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	14:49:10 22.06.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F040000007A19FF01AE30F906
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.03 — соціальна філософія та філософія історії), професора, завідувача кафедри філософії та суспільних наук Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» Артеменка Андрія Павловича на дисертаційну роботу Галстяна Ярослава Сергійовича «Цифрова риторика як соціально-філософська проблема», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 – Філософія

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Актуальність теми дисертаційного дослідження Я. С. Галстяна зумовлена масштабними процесами діджиталізації, що трансформували класичне інформаційне суспільство у складний простір цифрової культури. У цих умовах виникає нагальна потреба у формуванні цілісного теоретико-методологічного інструментарію, здатного пояснити нові режими комунікації. Таким інструментом постає цифрова риторика, яка долає межі суто лінгвістичного чи технічного опису мережевих взаємодій і набуває виразного соціально-філософського виміру.

Дисертант абсолютно вчасно звертається до цієї проблематики, оскільки сучасна цифрова культура розгортається не просто як сукупність технологічних рішень, а як специфічне середовище символічного виробництва, де алгоритми, інтерфейси та платформи безпосередньо беруть участь у конструюванні соціального уявного. Цифрова риторика у дослідженні

постає не фігурною оболонкою тексту, а онтологічним механізмом, інфраструктурною формою влади, що структурує повсякденний досвід суб'єкта, регулює порядки видимості смислів та мобілізує людські афекти. Осмислення цих процесів у межах вітчизняного філософського дискурсу є надзвичайно затребуваним, що робить вибір теми дисертації повністю обґрунтованим і перспективним.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення

Рукопис дисертації загальним обсягом 219 сторінок (з них 184 сторінки основного тексту, що становить 7,36 д.а.) має чітку, логічно вибудовану структуру, яка повністю корелює із поставленими дослідницькими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів (із відповідними підрозділами), висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел із 172 найменувань та одного додатка (Додаток А).

У вступі здобувач належним чином обґрунтовує вибір теми, її актуальність, визначає об'єкт, предмет, мету та комплекс із 12 взаємопов'язаних завдань. Сформульовано робочу гіпотезу та експліковано авторську теоретико-методологічну позицію.

У першому розділі («Цифрова риторика: проблема теоретичного узгодження у просторі мережевого суспільства та цифрової культури») автором здійснено масштабне філософське картографування понятійного поля. Дисертант послідовно розкриває медіалізацію повсякденності, алгоритмізацію соціального досвіду та мережеву структуру соціуму як засадничі фактори цифрової культури. Особливу увагу приділено суперечливому становищу сучасного суб'єкта, який, з одного боку, демонструє підвищену участь у створенні символічного контенту (наприклад, у меметичних практиках), а з іншого — підпорядкований жорстким інфраструктурам цифрового контролю. Автор детально простежує генезу терміна «цифрова риторика», аналізує стан його розробки в україномовних

дослідженнях та виокремлює базові компоненти системної рамки феномена (риторику спільнотної ідентичності, компетентності та етичного капіталу).

Другий розділ («Медіатехнічні модуси цифрової риторики») присвячений аналізу матеріальних та інфраструктурних умов існування цифрового слова. Здобувач залучає концептуальний апарат Роба Кітчіна для інтерпретації інформаційної платформи як просторово-алгоритмічної рамки комунікації. Ключовим теоретичним здобутком цього розділу є обґрунтування понять «алгоритмічна стилістика» та «інтерфейсна аргументація». Спираючись на аналітику влади М. Фуко та логіку події А. Бадью, автор переконливо доводить, що дизайн інтерфейсів та логіка алгоритмів діють як приховані риторичні механізми, які моделюють соціальні сценарії та нормують мислення користувача ще до моменту безпосереднього мовленнєвого акту.

У третьому розділі («Цифрова риторика і комунікативне переграмування реальності») дисертант виходить на рівень широких соціально-філософських узагальнень. Цифрова риторика аналізується як інструмент формування соціальної видимості індивіда через механізми самопрезентації, категорію онтотопіки та феномен «data double» (цифрового двійника). Автор досліджує трансформацію суб'єктності у межах платформеної соціальності, залучаючи концепцію «розумного натовпу» Говарда Рейнгольда. Ефективним кроком стало використання теорії асамбляжу (М. Деланда, Б. Латур) для експлікації символічних універсумів цифрової епохи, де реальність і інтерфейс безперервно переналаштовують одне одного.

У загальних висновках підбито підсумки дослідження, що мають виразний теоретичний та прикладний характер. Оформлення дисертації відповідає чинним стандартам Міністерства освіти і науки України щодо робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, грантами

Дисертаційне дослідження Я. С. Галстяна виконане в межах науково-дослідної теми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософські інтерпретації світу: від класики до постсучасності» (№ д/р 0125U003337)..

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації забезпечується широкою та репрезентативною методологічною базою. Автор продемонстрував зразкову методологічну відкритість, здійснивши евристичний синтез інструментів класичної риторики з підходами прагматичної лінгвістики (теорія мовленнєвих актів Дж. Остіна та Дж. Серля), критичного дискурс-аналізу (М. Фуко, Н. Фейркло) та теорій інформаційного суспільства (М. Кастельс). Поєднання медіаекологічного підходу (М. Маклюен, Н. Постмен) із концептом платформеної соціальності (Х. ван Дейк) та теорією асамбляжу дозволило автору уникнути технологічного детермінізму й представити цифрову риторику як складну соціотехнічну систему взаємодії людських і нелюдських агентів.

5. Основні наукові результати, отримані автором, та їх наукова новизна

Наукова новизна дисертаційної роботи Я. С. Галстяна полягає у суттєвому оновленні соціально-філософських підходів до аналізу медіасередовища. До найважливіших результатів, що визначають новизну праці, належать:

Уперше обґрунтовано системну тріаду «інформаційне суспільство — цифрова культура — цифрова риторика», де остання виступає не просто інструментом трансляції інформації, а фундаментальним засобом виробництва культурних сенсів у медіатизованому просторі.

Концептуалізовано поняття «інтерфейсна аргументація» та «алгоритмічна стилістика» як автономні аналітичні інструменти соціальної філософії, що фіксують перформативну силу програмного дизайну та обчислювальних методів у процесах нормотворення.

Вперше експліковано цифрову платформу як специфічну «риторичну інституцію», яка через алгоритмічний відбір, селекцію видимих смислів та гейміфікацію здійснює символічну легітимацію знання та регулює суспільні відносини.

Розроблено нову соціокультурну модель «платформеної ідентичності як асамбляжу», що інтерпретує людського суб'єкта цифрової доби не як монолітну сутність, а як процесуальну, розподілену й рекомбіновану конфігурацію його цифрових слідів та практик.

Визначено й експліковано цифрову риторику як інфраструктурний режим сучасної соціополітичної влади, яка здійснює примус і Perezbirannya соціальної реальності не через пряме насильство, а за допомогою організації колективної уяви та афективної мобілізації користувачів у створенні «правдоподібного світу».

6. Практичне значення одержаних результатів

Теоретичні висновки та напрацювання дисертації мають вагоме практичне значення, оскільки створюють надійну концептуальну основу для:

Аналітики медіадискурсів — розроблений інструментарій дозволяє деконструювати приховані механізми алгоритмічних маніпуляцій, предиктивного моделювання поведінки та функціонування «цифрових двійників».

Освітнього процесу — матеріали роботи вже частково імплементовані у розробку науково-методичного посібника з риторики і можуть слугувати базою для оновлення навчальних курсів із соціальної філософії, медіафілософії, цифрової етики та цифрової гуманітаристики.

Прикладних сфер безпеки — висновки автора щодо інфраструктурної влади платформ є цінними для розробки стратегій інформаційної та когнітивної безпеки, протидії інформаційним загрозам у мережесх спільнотах.

7. Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації

Позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження, які свідчать про зрілість і самостійність наукового мислення здобувача, вважаємо за доцільне висловити кілька зауважень та питань для дискусії:

1) У першому розділі автор приділяє значну увагу феномену меметизації комунікації та підвищеній участі суб'єкта у конструюванні символічного простору. Разом з тим, доводячи підпорядкованість користувача інфраструктурам контролю, дисертанту варто було б чіткіше визначити умови, за яких риторика індивіда в мережі здатна подолати межі алгоритмічних «ехо-камер» і стати чинником реальних соціополітичних змін.

2) Пропонуючи у другому розділі поняття «алгоритмічна стилістика» як аналітичний каркас для сучасних медій, автор розглядає взаємодію теорії стилю та обчислювальних методів. Потребує додаткового прояснення питання: чи не нівелює такий підхід поняття індивідуального авторського стилю, перетворюючи ритора на пасивного виконавця, стиль якого повністю детермінований оптимізаційними кодами платформи?

3) Концептуалізуючи у третьому розділі «платформену ідентичність як асамбляж» та аналізуючи маніпулятивний потенціал цифрового двійника (data double), автор зосереджується переважно на критиці «поведінкового надлишку» та контролю. Хочеться запитати здобувача в порядку дискусії: чи вбачає він у феномені цифрового двійництва та асамбляжності якісь позитивні, визвольні чи емансипаційні виміри для сучасного людського суб'єкта?

Висловлені зауваження мають на меті стимулювати подальшу наукову дискусію навколо теми дисертації та не применшують вагомості теоретичного внеску рецензованої праці.

8. Дотримання академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації та опублікованих праць Я. С. Галстяна засвідчує неухильне дотримання здобувачем норм академічної доброчесності. Текст містить коректні посилання на всі використані джерела та концепції закордонних і вітчизняних дослідників. Ознак плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів не виявлено.

9. Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Галстяна Ярослава Сергійовича «Цифрова риторика як соціально-філософська проблема» є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, яке вирішує важливе соціокультурне завдання — теоретичне осмислення та концептуалізацію цифрової комунікації як онтологічного формату та інфраструктурного режиму влади в сучасному суспільстві. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.). Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 р. N 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.).

Здобувач Галстян Ярослав Сергійович повною мірою заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» за спеціальністю 033 – «Філософія».

Офіційний опонент:

Доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри філософії та суспільних наук
Національного аерокосмічного університету
«Харківський авіаційний інститут»

Андрій АРТЕМЕНКО

АРТЕМЕНКО АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	АРТЕМЕНКО АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ
РНОКПП	2621116953
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	22:52:14 09.07.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F04000000221B2F022C40C007
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента доктора філософських наук,
професора *Газнюк Лідії Михайлівни*
на дисертаційне дослідження **Галстяна Ярослава Сергійовича**
з теми
Цифрова риторика як соціально-філософська проблема
на здобуття наукового ступеня
PhD доктора філософії за спеціальністю 03 – Гуманітарні науки
033 – Філософія

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок з відповідними планами галузей науки.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена кардинальними трансформаціями сучасного комунікативного простору. Автор здійснює глибоку концептуалізацію цифрової риторики не просто як нового підвиду красномовства, а як фундаментального онтологічного та соціотехнічного феномену сучасності. Дослідження безпосередньо відповідає нагальним запитам сучасної соціальної філософії, пропонуючи відповіді на виклики алгоритмічної влади, цифрової суб'єктності, платформенного контролю, маніпуляції видимістю, гібридної соціальності та медіаонтології цифрової доби. З огляду на те, що цифрова сфера перетворилася на базову інфраструктуру людського співжиття, філософське осмислення її риторичних та регулятивних механізмів є надзвичайно своєчасним і практично значущим. Представлений текст демонструє спробу масштабного, системного та міждисциплінарного осмислення феномену цифрової риторики. Автор пропонує оригінальну оптику, розглядаючи цифрову риторику не просто як набір нових інструментів (переконання за допомогою емодзі чи мемів), а як онтологічний формат соціального буття та соціотехнічний феномен. Локалізація проблеми в підрозділі 1.2.3 («Використання терміна в

україномовних дослідженнях») засвідчує зв'язок роботи з планами розвитку національного гуманітарного дискурсу та заповненням лакун у сфері вітчизняних медіадосліджень і соціальної філософії. Тематика роботи безпосередньо корелює з науково-дослідними пріоритетами сучасної філософської спільноти у напрямі вивчення інформаційного суспільства та цифрової культури. Дисертаційне дослідження вдало інтегроване в контекст сучасного світового та вітчизняного інтелектуального дискурсу в рамках науково-дослідної теми кафедри теоретичної та практичної філософії імені професора Й.Б. Шада: «Філософські інтерпретації світу: від класики до постсучасності» (№ д/р 0125U003337).

2. Оцінка структури та змісту дисертації.

Зміст дисертаційної роботи демонструє цілісну, логічно та концептуально вибудовану структуру. Робота побудована за принципом поступового переходу від загальнотеоретичних передумов до аналізу конкретних механізмів функціонування цифрової риторики та її ролі у конструюванні соціальної реальності.

Всі три розділи об'єднані спільною ідеєю: цифрова риторика розглядається як фундаментальний механізм організації цифрового суспільства, що впливає на формування суб'єктності, соціальності, влади та символічного порядку. Робота є повністю завершеною науковою працею, що характеризується високим рівнем теоретичного синтезу та належним академічним оформленням, яке відповідає стандартам МОН України щодо дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення та висновки дисертації Ярослава Галстяна базуються на солідному теоретико-методологічному фундаменті. Автор продемонстрував високу культуру роботи з першоджерелами, залучивши ідеї провідних мислителів (М. Кастельса, Ш. Зубофф, М. Фуко, Ж. Бодріяра, Ж. Дельоза, А. Бадью).

Високий ступінь обґрунтованості досягається завдяки ефекту синергії міждисциплінарних підходів: теорія асамбляжів М. Деланди дала змогу автору дослідити динамічну множинність нестійких зв'язків у цифровій культурі (меми, тренди, онлайн-спільноти) як процеси, що постійно перебудовуються. Акторно-мережева теорія (Б. Латур, М. Каллон, Дж. Ло) дозволила переосмислити соціальне як мережу взаємодії людей, алгоритмів, технічних об'єктів та платформ, долаючи класичний дуалізм суб'єкта й об'єкта. Концепція «розумного натовпу» Г. Рейнгольда успішно застосована для аналізу цифрової мобілізації, децентралізованих дій та колективної ефективності.

4. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться у дисертації.

Наукова новизна дослідження полягає у створенні цілісної соціально-філософської концепції цифрової риторики як культурного феномена та інфраструктури сучасної соціальності. Масштабність міждисциплінарності: дисертант вдало інтегрує класичний канон (Арістотелівську традицію) із постструктуралізмом (Фуко, Дельоз), акторно-мережевою теорією (Латур) та критикою капіталізму стеження (Зубофф). Це дозволяє вийти за межі лінгвістичного аналізу тексту і перейти до аналізу «риторики коду» та «риторики інтерфейсу».

Важливим досягненням є інноваційність категоріального апарату: Введення таких термінів, як «інтерфейсна аргументація» та «алгоритмічна стилістика» та «риторика платформеного управління», є надзвичайно актуальним. Це визнає той факт, що в цифровому середовищі переконує не лише слово, а й дизайн кнопки, логіка стрічки новин або швидкість відгуку платформи.

Переосмислення суб'єктності: концепція «платформеної ідентичності як асамбляжу» влучно описує сучасний стан людини, чие «Я» в мережі виглядає фрагментованим і постійно «перезбирається» алгоритмами. Це серйозний крок уперед від антропоцентричної риторики до медіаекологічного розуміння комунікації.

Політико-філософський вимір: текст чітко артикулює цифрову риторику як інструмент влади. Визначення її як «інфраструктурного режиму влади» дозволяє досліджувати, як цифрові платформи не просто транслиують змісти, а примусово формують «правдоподібні світи».

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Результати дисертаційного дослідження мають високу прикладну релевантність в умовах сучасного інформаційного суспільства. Запропоновані автором концепти та методологічні підходи можуть бути використані в аналізі цифрових дискурсів, освітніх програм, медіаетики та дослідженні цифрової ідентичності та подальших теоретичних розвідок у сферах медіафілософії, соціології комунікацій та цифрової гуманітаристики; практичного аналізу цифрових масмедійних форматів та критики платформного капіталізму та розробки гнучких систем підтримки емоційного здоров'я в мережевому середовищі.

6. Рекомендації щодо використання результатів та висновків дисертації.

Робота демонструє високий рівень теоретичного синтезу, автор дисертаційного дослідження достатньо переконливо доводить, що цифрова риторика сьогодні є ключовим механізмом соціального конструювання реальності. Попри окремі дискусійні моменти, дослідження відповідає високим академічним стандартам і може бути рекомендоване до подальшого представлення перед науковою спільнотою та використання в науковій та освітній діяльності. З метою максимальної реалізації потенціалу дисертаційного дослідження рекомендується використовувати у якості методологічного інструментарію для подальших досліджень у сферах медіафілософії, соціології комунікацій та цифрової гуманітаристики.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Попри загальну високу якість та цілісність дослідження, вважаю за доцільне висловити низку дискусійних зауважень та побажань:

1. Проблема інтенційності та агентності: якщо цифрова риторика визначається як асамбляж людських і нелюдських (алгоритмічних) агентів, постає питання: хто є носієм риторичного наміру? Чи доречно говорити про «переконання» у класичному сенсі, якщо алгоритм діє на основі математичної оптимізації, а не свідомої мети?

2. Етос алгоритму: традиційна риторика спирається на категорію етосу (морального образу мовця). Необхідно уточнити, як трансформується довіра, коли промовцем стає анонімний інтерфейс чи алгоритм типу «чорна скринька», і чи не нівелюється етичний вимір риторики взагалі.

3. Межа між риторикою та маніпуляцією: оскільки автор пов'язує цифрову риторику з «предиктивним моделюванням», варто чіткіше розмежувати риторику як простір вільного переконання та алгоритмічний примус, що позбавляє користувача можливості раціонального спростування.

4. Ризик методологічного еклектизму: поєднання соціального конструкціонізму (де реальність будують люди) та акторно-мережевої теорії (де речі мають рівну з людьми силу) створює внутрішню напругу. Автору слід чіткіше визначити, що саме є первинним у «збиранні» соціального – людські смисли чи інфраструктурні коди.

5. Риторика «поза платформою»: визначення платформ (Big Tech) як головних риторичних інституцій залишає відкритим питання: чи можлива альтернативна цифрова риторика поза межами цих монополій?

6. Питання істини: якщо цифрова реальність конструюється як «правдоподібний світ» через афективну мобілізацію, чи залишається в такій системі простір для верифікації та «об'єктивної істини», чи ми остаточно переходимо в епоху тотальної «постправди»?

7. Зауваження щодо понятійного апарату та емпірики: у тексті спостерігається певна термінологічна перенасиченість, що подекуди ускладнює однозначне трактування категорій (наприклад, «алгоритмічна стилістика»). Робота виграла б від більшої кількості прикладних ілюстрацій та конкретного аналізу кейсів сучасних соціальних мереж. Окрім того, теза про повну

автономність цифрової риторики як теоретичного поля та абсолютизація її ролі як інфраструктурної влади потребують більш зваженого зіставлення з економічними й політичними чинниками.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний та дискусійний характер і не знижують загальної високої наукової цінності роботи.

8. Дотримання академічної доброчесності

Аналіз представленого тексту дисертації свідчить про повне та неухильне дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності. Ознак текстових запозичень без посилань або плагіату в роботі не виявлено.

9. Повнота висвітлення результатів дисертації в опублікованих працях. Дисертаційна робота Галстяна Ярослава є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке присвячене актуальній проблематиці в царині цифрової риторики, способу конструювання цифрової реальності та інфраструктури сучасної соціальності. Автор демонструє зацікавленість у предметі дослідження, намагаючись зберігати при цьому збалансованість суджень щодо техно-комунікативної системи та механізму платформеної влади. Матеріали дослідження об'єктивно аналізуються і влучно узагальнюються. Усі висновки та пункти новизни мають всебічне обґрунтування. Обрані методологія та джерела дослідження сприяють достовірності наукових результатів дисертації, котра однозначно має низку елементів наукової новизни.

Ключові положення та висновки дисертаційного дослідження, апробовано на наукових семінарах, міжнародних та всеукраїнських конференцій. Основні сюжетні лінії проблемного поля роботи та її результати висвітлені у статтях, надрукованих у вітчизняних фахових виданнях групи «Б» з філософських наук.

10. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Дисертаційне дослідження на тему «Цифрова риторика як соціально-філософська проблема» є самостійною, завершеною, цілісною науковою працею, яка вирішує важливе наукове завдання – у якому здійснено системне осмислення цифрової риторики як автономного міждисциплінарного явища. Статті в ідейному і концептуальному плані висвітлюють основні положення дисертаційного дослідження. Робота пройшла належну апробацію, про що свідчать наукові статті та участь автора у наукових конференціях і семінарах та презентації дисертаційного дослідження. За рівнем актуальності, глибиною теоретичного аналізу, обґрунтованістю методології, науковою новизною та практичною значущістю результатів робота повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019) а її автор Галстян Ярослав Сергійович заслуговує на присвоєння йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 – філософія.

Офіційний опонент
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри гуманітарних наук
Харківської державної
академії фізичної культури

Лідія ГАЗНЮК

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 14:55:59 05.07.2026

Назва файлу з підписом: ВІДГУК офіційного опонента Газнюк Л.М. на дисертацію Галстян Я.С..pdf.asice

Розмір файлу з підписом: 170.4 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: ВІДГУК офіційного опонента Газнюк Л.М. на дисертацію Галстян Я.С..pdf

Розмір файлу без підпису: 169.5 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Газнюк Лідія Михайлівна

П.І.Б.: Газнюк Лідія Михайлівна

Країна: Україна

РНОКПП: 2346300921

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 14:55:58 05.07.2026

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг

Серійний номер: 514B5C86A1E5DA1104000000973909005F59E705

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.05.15 13:00